

moke, je znanstvena preiskava že davno izrekla, da sta ti najodličnejši gnojili jednake vrednosti, izvzemši nekaj malo slučajev, v katerih kaže rabiti fosforjevo kislino samo v jedni rečenih oblik.

Zdaj pa je to preporno vprašanje posegla tudi praktična izkušnja. Na podlagi skrbnih, po izvedencih izvršenih, primerjajočih poskusih se je izkazalo, da sta Thomasova moka in superfosfat jednake vrednosti in jednakega upliva in sicer pri enem najvažnejših naših pridelkih, pri sladkorni pesi, glede katere se je Thomasovi moki tako rad odrekal vsak upliv.

Naslednji uspeh, ki se je dosegel na poskušalnici osrednjega društva na Dunaji, kateri poskus je bil zasnovan in izvršen lege artis, povzeli smo „Izvestjem društva za pospeševanje kmetijskih poskusenj v Avstriji“; jedna parcela (I) se ni gnojila, druga (II) se je gnojila z 250 kg. superfosfata, in tretja (III) z 250 kg. Thomasove moke. Gnojilo se je spravilo s kopanjem enakomerno glohoko dva dni pred setvijo, [24. aprila. Uspeh preračunjen na dvojnate stote, je bil pri hektarju pri

I	II	III
210	226	227

dosegel se je torej uspeh, pri katerem se v popolnoma enakih razmerah nikakor ni izkazalo, da bi bila v vodi raztopljiva fosforjeva kislina superfosfatova količkej boljša kakor kislina Thomasove moke. Pri pregledovanji kakovosti se je našlo pri

I	II	III
13 9%	14 6%	14 3%

sladkorja v pesi.

Skoro popolnoma jednako zboljšanje pri II in III je povsem jasno.

Ako se še upošteva, da gnojenje s Thomasovo moko cenejše in da ima ta moka znan in priznan naknadni upliv, potem so uspehi Thomasove moke še dosti znatnejši.

Izredno ugodni upliv fosforjeve kisline iz Thomasove moke se vidi iz vrste poskusov, katere je leta 1889. naredil prof. Wagner. Jednokratno fosforokislinsko gnojenje travniku z 800 kg. Thomasove moke na ha. v letu 1889. je imelo naslednji uspeh:

V letu 1890. se je več pridelalo	750 kg sena na ha.
„ „ 1891. „ „ „ „	2300 „ „ „ „
„ „ 1892. „ „ „ „	2600 „ „ „ „
„ „ 1893. ki je bilo izredno suho	1450 „ „ „ „
„ „ 1894. se je več pridelalo	2950 „ „ „ „
„ „ 1895. „ „ „ „	1320 „ „ „ „

Jednokratno gnojenje (vsako leto se je ponovilo gnojenje s kajnitom) z 800 kg. Thomasove moke na 1 ha. je torej šest let zaporedoma uplivalo. Vsled porabe 800 kg. Thomasove moke — kateri veljajo kakih 16 do 18 gld. — se je 11.370 kg. = 113·7 dvojnatih stotov sena več pridelalo, kar znaša, dvojnati stot po 3 gld, celib 341·1 gld.

Po preiskavah kemikov Smorawskega in Jakobsohna. obelodanjenih v časopisu nemških cukrarjev, glede upliva

v vodi raztopljive fosforjeve kisline na zemljo in o vrednosti upliva superfosfata v primeri s Thomasovo žlindro, je novič in neovržno potrjeno, da v vodi raztopljiva fosforjeva kislina superfosfatova se premeni v tleh v tako, ki je raztopljiva v citratu in da jo koreninice večinoma v tej obliki v sebe posrkajo. Razen te v citratu raztopljive fosforjeve kisline, katero morajo korenine posrkati, nastanejo v zemlji vsled upliva železnega okisa in ilovice tudi neraztopljivi železnokisasti in ilovičasti fosfati, kar pojasnjuje, zakaj je naknadni upliv superfosfatov tako majhen.

Drugače pa je z moko iz Thomasove žlindre. V tej je fosforjeva kislina taka, da so razstopi v citratu, tako, da je korenine jednako lahko razkroje in posrkajo, kakor prej v vodi raztopljivo fosforjevo kislino. Kdor bi to tajil, grešil bi zoper resnico. Upliv v citratu raztopljive fosforjeve kisline je prav takšen, kakor superfosfatske fosforjeve kisline, povrh ima pa to prednost, da ne pride v zemljo v težko razkrajajoči se obliki. To je uzrok ugodnemu naknademu uplivu fosforjeve kisline v Thomasovi moki. Z ozirom na to je težko umeti, kako da se še oglašajo ljudje, kateri nečejo priznati v citratu raztopljivi fosforjevi kislini večje vrednosti nego v vodi raztopljivi. Ako se posamičnik ne more otresti teh krivih nazorov, je naposled vse jedno, ali če svoje zmote razglša in se zanje z navideznim prepričanjem poganja, je to na veliko škodo kmetijstvu. Po premnogih praktičnih izkušnjah in po sodbi prvih veščakov ni dvoma, da razširja krive nauke kdor trdi, da v citratu raztopljiva fosforjeva kislina ima toliko upliva, kakor v vodi raztopljiva. Šteli smo si v dolžnost, te izrečno povdarjati.

Kmetijske raznoterosti.

— **Pleve.** Po zimi se tudi pleve lahko porabijo med krmo pri goveji živini, ker so prav tečne in za dobro prebavanje koristne. Živina se jih ne brani; le za ječmenove pleve ne mara, ker so ji preostre in postanejo lahko nevarne, škodljive; vsake druge pleve pa ima goved še rajši kakor golo slamo, ker so bolj gladke in mehke kakor slama. Za krmljenje se najbolj priporočajo pšenične pleve; veljajo pa tudi ržene; le na to je paziti, da niso preveč nesnažne, zaprašene ali celo plesnive. Pleve od ozimnega žita so za to boljše, ker so bolj trdne in jih goved pri prežvekovanju bolj občuti in zato tem bolj zdrobi; na tak način postanejo prav redilne; pa se tudi lažje prebavijo. Ni se bati, da bi povzročile kake bolezni v želodcu ali v črevah. To smo povedali o pšeničnih in rženih plevah. Nekoliko bolj nevarne so ovsene, ki so premehke in se rade spoprimejo v klopčič, zaostanejo v črevah in ovirajo s tem prebavanje. Še bolj nevarne so ječmenove, ker imajo prav ostre in trde rese, ki povzročijo vsled malih, nazaj obrnjenih (zakrivljenih) kaveljčkov občutljive rane, celo vnetje govedi v gobcu, goltancu, žrelu, v želodcu in črevah. Včasih so take posledice prav hude. Zadelajo se v črevah, nastane zapeka, ki je navadno nevarna. Kdor se hoče vsem tem nevarnostim izogniti in ječmenove pleve polagati, jih naj polije s kropom, da odmehečajo; mehke ne morejo več toliko škodovati. — Ne smejo pa se polagati živini v krmo pleve, ki niso zdrave, ki so zadehnele, plesnive. V takih plevah je navadno veliko škodljivega trosa, strupenih zrn in glivic. Teh sicer

s prostimi očmi ne zapaziš, tudi s prsti ne otipaš; učenjaki pa so jih našli in preiskali s povekšalnim steklom. Vsled takih plev zbolijo živina, včasih celo nevarno in kar je najhujše na stvari, gospodar le težko najde pravi vzrok bolezni, žival tudi ne more povedati, zdravniška pomoč se zanemari ali sploh prepozno pokliče. Vsemu temu se lahko izogneš, ako naročiš, da se pleve poprej dobro prekuhajo in škodljive stvari v njih umorijo.

Poučni in zabavni del.

O narodnem gibanju Judov.

(Konec.)

Posebno všeč je talmudu 5) zvijača, kateri posvečuje natančnejše izučevanje, in katero navaja Juda celo — Boga prelastiti! (Šab. 30. 21. 117. 8. itd. ima več takih primerov, ali bolje podukov). Judovskemu verniku ni le dovoljeno Nejuda ukaniti, on si more tudi z dobro vestjo one 6.) prilastiti, kar je Nejuda izgubil (Bava kamna 113. 2.). Talmud pravi: „Stoji zapisano (5 Mojs. 22. 3.) de omni amissione fratris tui, t. j. izgubljeno vrni s v o-jem u bratu, ne pa goju, ki ni tvoj brat“. A kar je še lepše, je to, da Judu niti 7.) dovoljeno ni, izgubljeno vrniti (sloveči rabi Raši: „Naj ne pričakuje odpuščanja pri Bogu, kdor goju vrne izgubljeno“. (Joma 88. 1). Judovski vernik sme Nejudu 8) zaslužek zadrževati, utr-gavati, odreči. (Bava melsia 111. 2.). Po talmudu je v svetem pismu Judu dovoljeno Nejuda okraati (ib.), češ, sveto pismo pravi: ne okrajaj svojega tovariša (bližnjega), ne goja, zakaj goja ti ni tovariš. Z judovsko nravo še nismo pri kraju. 9.) Jud po svojem svetem pismu (talmudu) Nejuda ne sme rešiti iz smrtne nevarnosti. „Pre-povedano je, akuma ali Nejuda od smrti rešiti, (Avoda Z. 26. 1.), zakaj malikovalca ali Nejuda smrti rešiti, je toliko kakor njih število pomnožiti (Avoda Z. 20. 1.), in sveto pismo je prepovedalo, z usodo Nejuda sočutje imeti, bodi kakoršnokoli (Jad chazaka p. 1. c. 10.). — Koder bodo pa Judje zopet v posesti svoje moči, kakor nekdanj v Palestini, in koder pride Mesija, se imajo vsi Nejudje prisiliti v judovsko vero, in vsi oni 10.) pomoriti, ki bi se je branili (ib. p. 4. c. 8. n. 10.). To sovražstvo Judov gre še dalje, ter nagibamo k mnenju onih, ki trdijo, da Judom je dovoljeno 11.) Nejude moriti že pred prihodom Mesijinim (ib. p. 4. c. 4. § 11.). Ni se čuditi, če že rimski zgodovinar judovstvo imenuje odium generis humani. V bibliji stoje besede: „Ne vzdiguj se zoper kri svojega bližnjega“, vemo pa, da Nejudi niso bližnji Judov, toraj ta prepoved ne velja za Nejude, in Judom je dovoljeno Nejudom to storiti, kar jim je prepovedano glede rojakov.

R. Martin prinaša dva navoda, s kterima dokazuje, da kristjane moriti ni le smeti, ampak 12.) tudi morati. Uzel jih je iz slovečega tolmača knjige ekodus (Jol. 6. c. 1. Parača.), in R. Simeon iz tega zaključuje: „Najboljšega izmed narodov umori, in najizvrstniši izmed kom prekolji glavo (Vierteljschr. 3. 125—138.). Ta zapoved še posebno velja o duhovnikih kristjanskih (ibid.).

Nehote se človek tukaj spomni tolikratne obdolžitve, da Judje grabijo krščanske otroke, in njih kri prelivajo o velikinoči, naj se godi to, da se spominjajo svojega bogomorstva, ali iz praznoverskih namenov, ali pa iz obojih razlogov. Tajiti pa, da Judje v raznih časih in v raznih krajih niso počenjali takih hudodelstvi, bi bilo, iz letopisov zgodovine 30—50 natanko popisanih in dokazanih umorov izbrisati (Eisenmenger: Entdecktes Judenth. p. 2. c. 3. p. 220.), bi se reklo, uničiti vse spominike takih grozних dejanj, ki jih hranijo razna mesta. Videli smo, kakršen da je duh talmuda, toraj pač ne bomo lahko dvojili o resnici navedenih dejanj.

H koncu omenimo še njih obrednih molitvi. Naravnost moramo reči, da so polne nečlovekoljubnega duha, nestrpnosti, sovražstva do kristjanov. V molitvi „Aleru lešabbeah“ se kristjani imenujejo stvari, „ki se z obrazom mečejo na zemljo, pred onim, kar je zaničevanja vredno, in ki svoje molitve pošiljajo k Bogu, ki pomagati ne more (Kjsch. 3. 223.) Kdo je pod tem Bogom umevati, ni težko ugeniti.

Kako je s prisego pri Judih? Tožijo, da celo ono, kar je v vsak veri najsvetejšega, česar se nihče ne sme dotekniti, da naj sramotniše ne izda izobražene družbe, celo prisege se je lotil talmud s svojim strupenim dahom, celo iz ust prisegajočega je pregnal zvestobo in resnico, dovoljujoč Judu nasproti Nejudu vsakoršno umovno pridržanje, in dajoč mu lahki pomoček. očistiti se krivih priseg. V raznih časih so imeli razne judovske prisežne obrazce, da bi se zavarovali proti tem pridržanjem, in da bi prisegajočemu Judu resnico iz ust takorekoč izvili. Dr. Martin ima na 29 straneh iz 10. stoletja veliko takih priseg (Vierteljsch. 4). Iz vsega se čitatelj prepriča, kako malo so verjeli zmeraj in povsod resničnosti judovskih priseg. So li imeli pravniki in sodniki pametnega uzroka jim ne verjeti? Glejmo. Na večer pravnega dne (jom kipur, 10. sept.) se moli vpričo dveh rabinov ta le molitev (kol-nidre): „Vse obljube in obveze in primere (obljub) in kazni in prisege, ktere bomo od tega pravnega dne do drugega obljubili, prisegli, se zavezali, so nam žal, in naj bodo odvezane, odpuščene, odpravljene, razveljavljene, območene. Naše obljube naj ne bodo nobene obljube, in naše prisege nobene prisege“.

Mislamo o tem očitcevalu, kakor hočemo, to stoji: 1.) občno sprejeto talmudsko načelo je, da prisege, ki so prisiljene, ne veljajo. „Kdor je siljen prisegati, njegova prisega ni nobena prisega“. (Jud. zak. Šulhan aruh v Jore-dea 232. § 12.). Kaj sledi iz tega? Kdo more soditi, ktera prisega je prostovoljna, ktera prisiljena, kje je meja med obema? Pravemu Judu je krščanska gosposka načelno rojena sovražnica, toraj je misliti, da je vsaka prisega, ki jo kršč. gosposka od zahteva njega, neprostovoljna. 2.) Načelo judovskih pravnikov je, da v prisegah so dovoljene rezervacije in restrikcije (pridržanja in skrčenja), t. j. dovoljeno je, kaj drugega govoriti z ustmi, in kaj drugega misliti v srcu in tako ustne besede uničevati v srcu. — Kako je mogoče pri takih načelih resnico izvedeti!